

65 Jaar Molukkers in Nederland:

Organisatie in de woonoorden, begin van een gemeenschap

Dit jaar is het 65 jaar geleden dat in 1951 twaalf slooptransporten met ongeveer 12.500 Molukse militairen, schepelingen van de Koninklijke Marine en hun gezinnen aankwamen in de havens van Rotterdam en Amsterdam. In de vorige Nieuwsbrieven werd de historische aanleiding voor de komst beschreven. Er werd ingegaan op de vraag of de militairen vrijwillig naar Nederland kwamen of op dienstbevel en de wijze waarop de eerste huisvesting in de verschillende woonoorden tot stand kwam, werd beschreven. Eenmaal in de woonoorden ondergebracht, moesten de Molukkers hun leven in een nieuwe omgeving vormgeven en begon men zich te organiseren.

Na aankomst in Kamp Amersfoort werden de Molukkers min of meer willekeurig over de beschikbare woonoorden verdeeld, ongeacht hun religieuze of etnische achtergrond. Alleen de 'Marine Molukkers' werden direct bij elkaar ondergebracht. Dat had er mee te maken dat zij in tegenstelling tot de ex-KNIL militairen niet werden ontslagen en in dienst bleven.

De verantwoordelijkheid voor de woonoorden lag in het eerste jaar bij de 'Coördinatie-commissie Ambonezen', deze was in maart voor de aankomst van het eerste schip de Kota Inten, al ingesteld. Het was een commissie waarin verschillende ministeries waren vertegenwoordigd. Voor de dagelijkse gang van zaken in de woonoorden werd een Nederlandse staf met kampeiders, sociaal leiders en beheerders opgezet. Voor de organisatie van de kampbevolking werd een Molukse kampraad in het leven geroepen. Dit model was ontleend aan de oude kamp-structuur van de Dienst Uitvoerende Werken (DUW). De kampraad moest een intermediaire rol spelen tussen de kampbevolking en de Nederlandse functionarissen.

HAWIN

In verschillende woonoorden ontstonden problemen omdat men zich niet zomaar wilde schikken in de regels die werden opgelegd. De 'Coördinatie-commissie Ambonezen' wist niet zo goed hoe daar op te reageren. Dus werd in augustus ex-KNIL generaal Piet Scholten benoemd als Hoofd Ambonese Woonoorden in Nederland (HAWIN). De gedachte was dat de Molukse ex-KNIL militairen naar Scholten zouden luisteren omdat zij als ex-militairen gezagsgetrouw waren. Bovendien had Scholten in het KNIL samengewerkt met Molukkers. In het kielzog van Scholten werd nog een aantal (Nederlandse) ex-KNIL-officieren benoemd.

De aanstelling van het HAWIN had echter niet het gewenste effect. Als Piet Scholten zich vertoonde in de woonoorden werd hem gevraagd wat hij kwam doen. De Nederlandse overheid had er geen rekening mee gehouden dat zij veel kwaad bloed had gezet met het ontslag van de Molukse militairen. En het was natuurlijk naïef te denken dat de Molukkers bij het zien van een oud generaal zomaar in de houding zouden gaan staan. Scholten zelf raakte snel teleurgesteld in zijn opdracht. Hij had weinig mogelijkheden om gehoorzaamheid af te dwingen – internering van Molukkers was ingewikkeld omdat hun juridische status onduidelijk was – en voorstellen om de Molukkers weer in het leger op te nemen werden door de regering afgewezen. Scholten nam na ruim een jaar HAWIN te zijn geweest, in het najaar van 1952, ontslag.

Commissariaat voor Ambonezenzorg

De opvolger van de HAWIN was het Commissariaat voor Ambonezenzorg (CAZ), met aan het hoofd een commissaris. Het CAZ viel onder het ministerie van Maatschappelijk Werk dat net was opgericht. Voor de verzorging van de Molukse woonoorden werd het CAZ in secties georganiseerd, die verantwoordelijk waren voor onderwijs, gezondheid en

materiële en geestelijke verzorging. Het CAZ blijft tot 1 januari 1970 verantwoordelijk voor de zorg voor Molukkers, daarna komt er een afdeling Molukkers bij het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. Het is ook het CAZ waaraan de meeste Molukkers van de eerste generatie herinneringen hebben van overdreven en paternalistische bemoeienis bij hun privé-zaken.

Molukse organisaties

Binnen de Molukse gemeenschap in de woonoorden ontstond in diezelfde jaren een sociale organisatie die het fundament werd voor de samenhang binnen de gemeenschap. Erg belangrijk was het ontstaan van een eigen Molukse kerk in Nederland. Omdat de moederkerk op de Molukken de RMS afwijst wordt in Nederland de Geredja Indjili Maluku (GIM) opgericht. Er treden weliswaar nog splitsingen op, maar belangrijk is dat met deze eigen Molukse kerk in Nederland ook vrouwen- en jongerenorganisaties ontstaan, er komen kerkraden en kerkkoren. Daarnaast ontstaan in de woonoorden sportverenigingen. Woonoord overstijgend zijn organisaties gebaseerd op familie en dorpsverwantschappen: de kumpulans. Tamme Wittermans (1) die onderzoek deed in de Molukse woonoorden in het begin van de jaren vijftig, beschreef het ontstaan van deze kumpulans en beschreef hoe de kumpulans de rol van de Molukse dorpsraden in Nederland overnamen en een rol speelden bij verplichtingen die voortvloeiden uit bijvoorbeeld Pelaverbanden.

Ook op landelijk niveau ontstonden landelijke Molukse belangenorganisaties, zoals de Badan Perwakilan Rajat Maluku Selatan (Vertegenwoordiging van het Zuid Molukse Volk; later voortgezet als de Badan Persatuan; de Eenheidsorganisatie) en de CRAMS (Commissie Rechtspositie Ambonese Militairen en Schepelingen). Deze landelijke belangenorganisaties onderhielden intensief contact met de kampraden in de woonoorden. Die kampraden gingen in feite functioneren als het lokale kader van die belangenorganisaties. Omdat kampraden weigerden maatregelen van het CAZ uit te voeren, tenzij deze eerst met de belangenorganisaties waren besproken, kregen de belangenorganisaties een behoorlijke machtspositie.

De meeste belangenorganisaties stelden zich achter de RMS op, andere organiseerden zich op regionale herkomst. Dat laatste was het geval met de KRPP (Kepentingan Rayat Pulau Pulau Terselatan; Belangenorganisatie voor de bevolking van de zuidelijkste eilanden), die ontstond nadat de verhoudingen tussen de Midden Molukkers en Zuidoost Molukkers waren verslechterd met als triest hoogtepunt een bloedig treffen in Vught in augustus 1951. Het CAZ reageert op deze conflicten in de woonoorden tussen de achterbannen van rivaliserende belangenorganisatie door zoveel als mogelijk de achterbannen van belangenorganisaties te scheiden en apart in woonoorden onder te brengen.

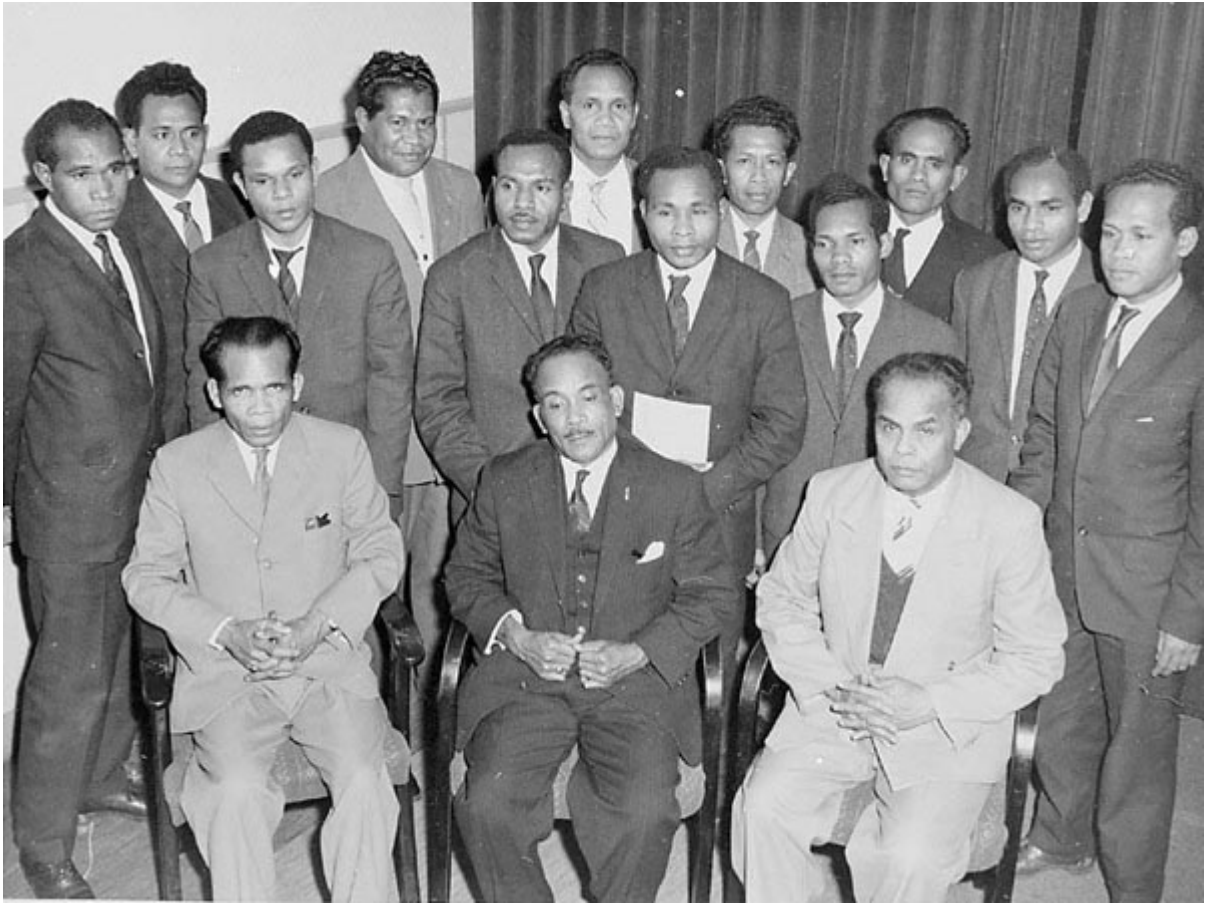

Wyldecker: Achmed Tan in gesprek met Z.E. Mohammed Zafrullah Khan, oud-minister van Buitenlandse Zaken van Pakistan

In het najaar van 1953 denkt de Commissaris van Ambonezenzorg dat de klus om Molukkers per belangenorganisatie te verdelen is geklaard. Hij stuurt een schrijven rond waarin hij aangeeft dat er geen overplaatsingen meer nodig zullen zijn omdat '...door de recente overplaatsing der minderheden in de meeste woonoorden de bevolking tot éénzelfde belangenorganisatie behoort'. De commissaris was iets te vroeg met zijn conclusie. Er ontstonden nog meer organisaties die noopten om de achterban elders onder te brengen. Zo werd bijvoorbeeld in 1954 in Balk een apart woonoord voor Islamitische Molukkers ingericht. Katholieke Molukkers werden in het zuiden ondergebracht en er ontstonden organisaties gericht op terugkeer, zoals de Gerakan Nusa Ina (Beweging van het Moedereiland), die in eigen woonoorden werden gehuisvest.

De manier waarop de opvang in de woonoorden was geregeld heeft grote invloed gehad op hoe de Molukse gemeenschap zich daarna ontwikkelde. Als we de woonoorden als Molukse eilanden in Nederland beschouwen, zien we dat hoewel er overal op lokaal niveau eigen instituties ontstonden, zij via de kerken, de belangenorganisaties en de kumpulans landelijk aan elkaar verbonden waren. Er zijn weinig andere etnische groepen in Nederland geweest die zo sterk en machtig waren georganiseerd als Molukkers.

(1) Wittermans proefschrift is in 1991 in het Engels uitgegeven (Social organization among Ambonese Refugees in Holland) en belangrijke teksten van hem in het Nederlands in 2002 (Begintijd; Teksten van Tamme Wittermans over de Molukse gemeenschap direct na de aankomst). 'Begintijd' is nog te koop evenals 'Een kwestie van organisatie' van Henk Smeets.

Overleg tussen het bestuur van de KRPPPT en leden van de Papuagemeenschap in Nederland i.v.m. plannen om naar Nieuw-Guinea te gaan. V.l.n.r. zittend: A. Renjaan, Papualeider M. Kaisiepo, L.(Liberatus) Ririmasse. Achter hen, staand, de volgende KRPPPT-bestuurders: 2e van links O.A. (Albert) Rahantoknam, 4e v. links Ph. (Philippus) Roem-Ohoira, 6e v.links F. (Frans) Tanlain, 6e v. rechts Djelau, 5e v. rechts Kaitieny, 3e v. rechts L. (Liberatus) Sarkol.